

“Jāatzīst, ka bieži vien veidojas situācijas, kad cilvēks izlasa sev nelabvēlīgu tiesas spriedumu, saprot, ka viņš šo lietu ir zaudējis, bet no uzrakstītā nesaprot, kāpēc tā noticis. Īpaši bieži tas ir attiecībā uz civillietām. Daudziem tiesnešiem jau pirmajā instancē ir problēmas koncentrēties uz lietas būtību, ka savukārt traucē jau no paša sākuma lietu pareizi iztiesāt. Respektīvi, bieži vien tiesnesis sāk ņemt pretī pilnīgi visus pierādījumus, kas, viņaprāt, kaut kad varētu noderēt, lai arī ir skaidrs, ka tā nebūt nav,” saka A. Strupišs.

Tā teju vai nemanāmi lieta no viena sējuma pārtop divos, trīs un pat piecos sējumos, kas jau prasa daudz ilgāku laiku, turklāt sarežģīt iespēju savlaicīgi pieņemt pareizu lēmumu, jo ir ievērojami grūtāk uzvert patieso lietas būtību. Tā vietā, lai ņemtu pretī visu, ko abas iesaistītās puses dod, tiesnesim A. Strupiša skatījumā būtu jāizvērtē, vai katrs konkrētais materiāls lietas izskatīšanai vispār ir vajadzīgs, lai izšķirtu attiecīgo strīdu.

“Kā viens no lielākajiem absurdiem šajā jomā, droši vien jāmin tas, ka bēdīgi slavenajā Zolitūdes traģēdijas lietā cita starpā bija iekļauta elektriskās tējkannas lietošanas instrukcija. Un nav skaidrs, kāpēc tas vispār vajadzīgs! Tas nozīmē, ka nereti tiesas nekritiski ņem pretī visu pēc principa – varbūt noder. Šāda pieeja neliecina par tiesneša profesionalitāti. Profesionālam tiesnesim pirmām kārtām jāsaprot, par ko vispār ir lieta, jāuzliek tai profesionālais rāmis un tikai šā rāmja ietvaros jāņem pretī pierādījumi,” tā Senāta priekšsēdētājs. Pretējā gadījumā katrai lietai arī turpmāk būs vairāk nekā 10 sējumi, kuros apmaldās gan lietas

dalībnieki, gan arī pats tiesnesis. Savukārt tas dod pamatu pārsūdzībām, un beigās no visai vienkāršas lietas sanāk kaut kas nesaprotams.

Tāpat A. Strupišs atklāj, ka Senāta Civillietu departamentā, analizējot spriedumus, nonākts pie secinājuma, ka bieži vien tajos ir pārāk daudz nevajadzīgas informācijas. Tiesās veidojusies tradīcija, kad aprakstošajā daļā norāda visas iespējamās detaļas, līgumu numurus, datumus un tamlīdzīgas nianšes, pat ja šādai informācijai nav nekādas nozīmes. Turklāt, ja vienā lietā vairākas reizes tiek pieminēts viens un tas pats līgums, tam katru reizi tiek norādīts numurs, datums un puses, starp kurām tas noslēgts, nevis vienkārši vārds “līgums”. Tas visu tikai sarežģī.

“Jāņem vērā, ka *homo sapiens*, protams, ir augstās domās par sevi, tomēr mūsu smadzenēm ir noteikta kapacitāte. Ja informācijas ir pārāk daudz, turklāt tā nereti nav svarīga, tas noēd smadzeņu resursus, un rezultātā cieš tās lietas, par kurām tiešām jādoma. Tāpēc šobrīd man ir uzstādījums tikt vaļā no visa liekā un strādāt tikai ar to informāciju, kas ir svarīga pēc būtības. Prognozēju – ja to izdotos panākt komplektā ar metodoloģiski pareizu lietas uzskāšanu, vajadzētu būtiski samazināties dažādu lietu pārsūdzību skaitam. Protams, pārsūdzības būs vienmēr, bet kļūs uzreiz redzams, vai šāds solis ir objektīvs. Spriedums nedrīkst būt sarežģīts, un tad arī varēs uzdot jautājumu, kāpēc ir vēlme kaut ko pārsūdzēt, jo ir taču skaidri redzams, kas ir kas. Turklāt līdzšinējā pieredze rāda – jo garāks tiesas spriedums, jo vienkāršāk to pārsūdzēt, tāpēc ka vienmēr var atrast kādu nepilnību,” piebilst A. Strupišs.

KĀ SAGATAVOT LABU PIETEIKUMU TIESAI?

Būtībā likums jau paredz visas nepieciešamās sastāvdaļas, kurām jābūt prasības pieteikumā, lai tiesa to pieņemtu un ierosinātu lietu. Taču jebkurš pieredzējis tiesvedību advokāts pateiks, ka ar likumā noteikto vien nepietiek.

VAI IR VĒRTS TIESĀTIES?

Pirms sākt rakstīt pieteikumu, kārtīgi jāizvērtē, vai vispār ir vērts tiesāties. Izredzes uzvarēt tiesvedībā nekad nevar noteikt ar

matemātisku precizitāti, taču par mērauklu var noderēt pozitīva atbilde uz diviem jautājumiem:

- Vai likums konkrētajā gadījumā paredz personai tiesības prasīt no atbildētāja

ANDRIS TAURINŠ,

ZAB “Sorainen”
partneris, zvērināts
advokāts

TOMS VILNIS,

ZAB “Sorainen”,
zvērināta advokāta
palīgs

kādu rīcību vai atturēties no tās?

- Vai prasītājam ir pierādījumi, lai pamatotu pieteikumā minētos apgalvojumus?

Pirmkārt, jāvērtē, vai likums ir prasītāja pusē. Ja likumā skaidri paredzēts, ka pieteikuma iesniedzējam attiecīgajā situācijā ir tiesības, piemēram, uz parāda vai zaudējumu piedziņu, tad vēl jāizpēta tiesu prakse. Iespējams, tiesu praksē jau bijis līdzīgs gadījums, kas vēl uzskatāmāk pierādīs prasības tiesības vai tieši pretēji – to, ka konkrētajā gadījumā likums jātulko vai jāpiemēro citādi. Savukārt tiesu prakses neesamība par kādu strīdīgu jautājumu var padarīt prasības izredzes neprognozējamās.

Otrkārt, jāvērtē, vai pieteikuma iesniedzējam ir pierādījumi, lai pamatotu savu prasību, un kādi tie ir. Tas vien, ka likums un tiesu prakse ir prasītāja pusē, vēl nenozīmē, ka lieta jau ir uzvarēta. Abām tiesvedības pusēm jāpierāda savi apgalvojumi ar pierādījumiem. Proti, ja pieteikumā norādīts, ka atbildētājs ir nodarījis zaudējumus prasītājam, tad šādi zaudējumi būs jāpamato ne tikai ar likuma normām, bet arī pierādījumiem. Likums noteic vairākus pierādīšanas līdzekļus. Atkarībā no situācijas kāds konkrēts pierādīšanas līdzeklis var būt uzticamāks ziņu avots nekā citi. Vairumā gadījumu ar rakstveida pierādījumiem būs vieglāk pierādīt savus apgalvojumus, nekā ar liecinieku liecībām.

Tiesvedība maksā naudu, un pat veiksmīga iznākuma gadījumā visu iztērēto naudu var arī neatgūt. Bez papildu izdevumiem jāreķinās arī, ka tiesāšanās var aizņemt daudz laika abām pusēm, jo īpaši, ja tiesas nolēmumi tiek pārsūdzēti vairākās instancēs. Tāpēc, ja pieteikums ir pamatojams ar likumu un pierādījumi ir pietiekami, jāsaprot, vai potenciālais ieguvums no tiesvedības būs lielāks nekā izdevumi. Protams, praksē nereti tiesvedības tiek uzsāktas principiālu iemeslu dēļ, kur izdevīguma aprēķinam nav nozīmes.

KĀDAM JĀBŪT PRASĪBAS PIETEIKUMAM?

Pieteikumam jābūt pēc iespējas konkrētākam, un tā saturam jābūt izkārtotam loģiski pārskatāmā secībā. Rakstot pieteikumu, jāpatur prātā tā mērķis, proti, prezentēt tiesai juridisku strīdu un tā tiesisko risinājumu. Tāpat jāpatur prātā, ka tiesas ir noslogotas un

vienlaikus izskata vairākas lietas. Attiecīgi pieteikumam nevajadzētu būt pārmērīgi apjomīgam, jo pastāv risks, ka tiesa nepieņems kādu būtisku faktu vai juridisku argumentu. Pieteikumam nevajadzētu būt arī sarežģītam. Jāievēro princips – jo īsāk un vienkāršāk, jo labāk.

Praksē pieņemts pieteikumu sākt ar tiesas un pušu rekvizītiem. Būtiski pārliecināties, ka pieteikumā ietverti visi likumā paredzētie rekvizīti. Pēc rekvizītiem parasti seko divas apjomīgākās sadaļas – lietas faktiskie apstākļi un pieteikuma juridiskais pamatojums.

KĀ JĀRAKSTA LIETAS FAKTISKIE APSTĀKĻI?

Lietas faktisko apstākļu mērķis nav izklāstīt tiesai visu, ko prasītājs zina vai domā par strīda situāciju vai atbildētāju, bet gan paskaidrot strīda būtību un norādīt faktiskos apstākļus, pie kuriem izpildās tiesību normas un ar kuriem pamatoti lūgumi tiesai. Rakstot lietas faktiskos apstākļus, jāizvairās no subjektivitātes vai apgalvojumiem, kurus prasītājs nevar pierādīt. Īpaši vajadzētu izvairīties no atbildētāja personības raksturojuma, ja tam nav nekāda sakara ar lietas būtību. Lai arī civilprocess notiek sacīkstes formā, to nevajadzētu īstenot ar vienpusīgiem un sagrozītiem faktiem, bet gan ar faktoloģiski un juridiski pamatotiem argumentiem. Minētie ieteikumi ir svarīgi, jo citādi pieteikums var radīt neprofesionālu un neobjektīvu iespaidu.

Laba prakse ir pie faktiskajiem apstākļiem pielikt atsauces (zemsvītras vai iekavās) uz konkrētiem prasības pieteikuma pielikumiem, kas pamato attiecīgo apgalvojumu, lai atvieglotu gan tiesas, gan prasītāja darbu, kad lieta tiks izskatīta tiesas sēdē.

KĀ JĀRAKSTA PIETEIKUMA JURIDISKAIS PAMATOJUMS?

Pieteikuma juridiskais pamatojums ir sadaļa, kurā prasītājs vai tā advokāts var izpausties ar savām juridiskajām zināšanām. Atsaucošies uz likumu, nav vēlams pārmērīgi vārds vārdā citēt tiesību normu tekstus. Likumi ir publiski pieejami un pastāv princips, ka tiesa zina likumu. Juridiskas problēmas (kāzus) parasti risina pēc formulas:

- tiesību norma paredz, ka gadījumā A prasītājam ir tiesības B;

- lietas faktiskie apstākļi atbilst gadījumam A;
- tādā prasītājam ir tiesības B.

Tas ir tikai elementārs piemērs, un praksē tiesību normas piemērošana var izrādīties diezgan sarežģīts uzdevums. Piemēram, strīdus attiecībā var regulēt vairāki likumi, kas turklāt var būt pretrunīgi.

Pašsaprotami, ka juridiskais pamatojums pamatā sastāv no atsaucēm uz likumu, bet ieteicams paskaidrot sarežģītāku tiesību normu piemērošanu arī ar tiesu praksi un tiesību zinātnieku skaidrojumiem (doktrīnu). Tiesu prakse un doktrīna ir principā obligāta gadījumos, kad tiesību norma satur atklātus juridiskus jēdzienus (ģenerālklausulas), piemēram, “krietns un rūpīgs saimnieks” vai “būtisks kaitējums”, kuriem likumā apzināti nav sniegts konkrēts un izsmeļošs skaidrojums. Citējot tiesu praksi un doktrīnu, ieteicams to kārtīgi pārzināt un neizraut atsevišķas frāzes no konteksta.

Protams, jāpatur prāta, ka pieteikums nav zinātnisks pētījums par kādu teorētisku tiesību problēmu, bet gan konkrētas un reālas juridiskas problēmas praktisks risinājums. Līdz ar to pieteikumu nevajadzētu piesātināt ar atsaucēm uz tiesu praksi un doktrīnu, ja šādas atsauces nedod kādu pievienoto vērtību. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad prasītājs atsaucas uz tiesību normām, kuru teksts papildu paskaidrojumus neprasa.

KĀ RAKSTĪT LŪGUMUS TIESAI?

Pieteikuma obligāta sastāvdaļa ir prasības priekšmets un prasījumi. Piemēram, lietā par nodarītiem zaudējumiem prasības priekšmets ir zaudējumu piedziņa, savukārt prasījumi var būt vairāki – konkrēta maksājamā summa, likumisko procentu maksājumi. Tāpat prasījums var būt arī, piemēram, otras puses mantas apķīlāšana, lai nodrošinātu sprieduma izpildi.

Prasījumi jeb lūgumi ir rīcība no tiesas, kuru lūdz prasītājs, lai atrisinātu juridisko strīdu. Lūgumiem jābūt precīziem un izpildāmiem. Būtībā lūgumu tekstam jābūt tādam, lai tiesa to varētu iekopēt sprieduma rezolutīvajā (lēmumu) daļā un tiesu izpildītājs to varētu izpildīt.

Tiesa nedrīkst iejaukties prasītāja uzrakstītajos prasījumos un tos labot, pat ja tie norādīti nekorekti. Nepareizi formulēti prasījumi var novest pie noraidītas prasības un zaudētas lietas.

Nereti pieteikumos prasītāji norāda lūgumu ierosināt civillietu vai, piemēram, lūgumu piedzīt no atbildētāja tiesāšanās izdevumus par labu prasītājam. Šādi lūgumi pēc likuma nav obligāti jānorāda pieteikumā, jo tie jau noteikti likumā. Tāpēc tā drīzāk uzskatāma par izplatītu tradīciju, nevis obligātu prasību.

KO VĒL VĒRTS RAKSTĪT PIETEIKUMĀ?

Lai arī likums konkrēti neparedz prasību juridiski pamatot, vēlams aprakstīt vairākus procesuālus jautājumus, kā, piemēram, valsts nodevas, kancelejas nodevas un ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu apmērs un aprēķins, piekritība un piemērojams likums.

Valsts nodevu un citu maksājumu apmēru un aprēķinu ir vērts aprakstīt, lai pats prasītājs varētu pārliecināties par aprēķina pareizību un lai atvieglotu arī tiesas darbu. Īpaši svarīgi tas ir lietās, kur valsts nodevu ir grūti noteikt, piemēram, ja prasītājs vēlas, lai darījums tiktu atzīts par spēkā neesošu, bet nezina darījuma vērtību. Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšana arī var izrādīties sarežģīta, ja lietā ir vairāki atbildētāji vai prasības pieteikums un tā pielikumi tiek iesniegti elektroniska dokumenta formā. Nereti tieši nepareiza valsts nodevas vai ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšana ir pamats pieteikuma atstāšanai bez virzības.

Piekritība un piemērojams likums ir būtiski jautājumi gadījumos, kad atbildētājs ir persona, kuras dzīvesvieta, atrašanās vieta vai juridiskā adrese nav Latvijā. Šādās situācijās prasītājam pirms prasības pieteikuma sagatavošanas būtu jānoskaidro, vai prasība vispār ir ceļama Latvijas tiesā un vai piemērojams Latvijas likums. Šī iemesla dēļ vēlams lūgumos vienoties par darījumam piemērojamo likumu un tiesu, kurai būs piekritīgi no lūguma izrietošie strīdi.

Pie procesuālajiem jautājumiem obligāti jānorāda ziņas par mediācijas izmantošanu strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā. Mediācija ir brīvprātīgs ārpustiesas strīda

risināšanas process, kuru tiesa pusēm nevar uzspiest. Līdz ar to prasītājs pieteikumā var norādīt, ka nav izmantojis mediāciju strīda risināšanai pirms vēršanās tiesā un nevēlas to darīt. Protams, lai nepamatoti nenoslogotu tiesas, katru juridisku strīdu vispirms vajadzētu atrisināt sarunu ceļā.

Pieteikuma pašās beigās jānorāda pievienoto dokumentu saraksts, kurā uzskaitīti gan obligātie pielikumi (valsts nodevas un citu maksājumu apliecinājošie dokumenti, prasības pieteikuma noraksts, pilnvaras u. tml.), gan arī pielikumi, kas pierāda prasības pieteikumā izteiktos apgalvojumus (pierādījumi). Pielikumu eksemplāru un lapu skaits nav

obligāti jānorāda, bet praksē tas nereti tiek darīts, lai varētu pārbaudīt, vai visi pielikumi ir lietas materiālos.

KAS IR LABS PRASĪBAS PIETEIKUMS?

Labs prasības pieteikums ir tāds, kuru izlasot, tiesai ir skaidri saprotami lietas faktiskie apstākļi un prasītāja pozīcija. Tādam pieteikumam ne tikai jāatbilst visām likuma prasībām, bet arī jābūt konkrētam un loģiskam. Visiem apgalvojumiem jābūt pierādāmiem, un prasījumiem – pamatoti ar likumu, tiesu praksi un doktrīnu.

EST – TIESA ARĪ FIZISKĀM UN JURIDISKĀM PERSONĀM

**VIKTORIJA
ŠONECA,**

Eiropas Savienības
Tiesas departamen-
ta direktore

Eiropas Savienības Tiesa (EST), kuras sastāvā ietilpst pati EST un Vispārējā tiesa, pārsvarā tiek asociēta ar prejudiciāliem nolēmumiem vai pārkāpuma procedūrām pret valsti. Tomēr tā ir tikai neliela daļa no EST kompetencē ietilpstošiem jautājumiem.

Vispārējā tiesa izskata, piemēram, prasības intelektuālā īpašuma jomā, kas tiek celtas pret Eiropas Savienības (ES) Intelektuālā īpašuma biroju. Tādas prasības tiek celtas saistībā ar ES preču zīmēm. Tāpat Vispārējā tiesa izskata prasības par kaitējuma novēršanu, kas radies fiziskām/juridiskām personām un kuru radījušas ES iestādes vai arī šo iestāžu darbinieki. Turklāt Vispārējā tiesa skata arī prasības par ES iestāžu pieņemtajiem lēmumiem, kas skar konkrētas fiziskas/juridiskas personas, kā arī normatīvo aktu (direktīva, regula) atcelšanu. Šāda veida prasība ceļama, piemēram, situācijā, kad Eiropas Komisija (EK) pieņēmusi lēmumu, ar kuru uzņēmumam uzlikts naudas sods saistībā ar tā dominējošo stāvokli.

IZMAKSAS NAV MAZAS

Iesākumā jāuzsver, ka gan EST, gan Vispārējā tiesā tiesvedība ir bez maksas. Tas nozīmē, ka, iesniedzot prasības pieteikumu, nav jāmaksā valsts nodeva, lai gan vienlaikus piebilstams, ka tāpat pastāv tiesāšanās izdevumi, kā jebkurā tiesvedībā. Tiesāšanās izdevumi jāmaksā zaudējušajai pusei, un tie ir izdevumi, kas radušies uzvarējušajai pusei saistībā ar lietu. Piemēram, tie var būt ceļa un uzturēšanās izdevumi, jo EST atrodas Luksemburgā. Tāpat tā var būt atlīdzība par zvērīnātu advokātu/juristu pakalpojumiem u. c. izdevumi. Vienlaikus ne mazāk būtiski, ka tiesvedības izdevumus zaudējusī puse var lūgt EST samazināt. Šādos gadījumos, tā kā nav noteiktas izmaksu robežas, EST veic